

Guia docent de l'assignatura "Política social, família i migracions"

2011/2012

Codi: 102145
Crèdits ECTS: 12

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500262 Sociologia	819 Graduat en Sociologia	OB	2	A

Contacte

Nom : José Adelantado Gimeno
Email : Jose.Adelantado@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Algun grup íntegre en anglès: No
Algun grup íntegre en català: Sí
Algun grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

No hi ha prerequisits per fer aquesta assignatura.

Objectius i contextualització

Aquesta assignatura se situa en el segon curs del grau de Sociologia i es desenvolupa durant el primer i segon quadrimestre. Presenta l'eix vertebral de la matèria "Política Social" a partir de l'articulació de tres focus. El primer focus posa l'accent en la política social entesa en el sentit més general, a partir de l'abordatge de la seva història i de la comparació internacional dels diferents règims de benestar. El segon focus es fixa en la família i en les transformacions postindustrials d'aquesta institució, amb una especial atenció a les polítiques familiars. Finalment, el tercer focus se centra en les actuals migracions internacionals i els reptes que plantegen a la governabilitat de societats cada cop més diverses. S'analitzen les polítiques públiques de redistribució, de reconeixement i de representació, així com els impactes que les polítiques socials tenen en els processos d'inclusió/exclusió socials de les persones migrades.

L'objectiu del curs és introduir l'alumnat en l'estudi de les condicions socials que afavoreixen o dificulten el benestar de les persones (entès en termes de necessitats o de capacitats bàsiques), mitjançant el coneixement de com es distribueixen socialment els recursos de benestar (estat, mercat, família i comunitat) i com impacten les polítiques socials.

Competències i resultats d'aprenentatge

1334:E01 - Descriure els fenòmens socials de manera teòricament rellevant i tenint en compte la complexitat dels factors implicats, de les seves causes i dels seus efectes.

- 1334:E01.24 - Definir els conceptes sociològics que interpreten la política social.
- 1334:E01.25 - Comparar els diferents enfocaments teòrics sobre la política social.
- 1334:E01.26 - Relacionar-los amb els debats sobre l'estat, el canvi social i la desigualtat.

1334:E02 - Demostrar que es comprenen els enfocaments de la teoria sociològica, així com els diversos vessants, interpretacions i el context històric.

- 1334:E02.16 - Comprendre les interpretacions socials de la política social d'acord amb aquests enfocaments.

1334:E02.17 - Expressar els debats al voltant d'aquests enfocaments, pel que fa a la política social.

1334:E02.18 - Relacionar els debats al voltant d'aquests enfocaments, pel que fa a la política social, amb el context històric en el qual han sorgit.

1334:E05 - Aplicar els conceptes i els enfocaments de la teoria sociològica, especialment les explicacions de les desigualtats socials entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics, a la posada en pràctica de les polítiques públiques i a la resolució de les situacions de conflicte.

1334:E05.19 - Definir els fenòmens socials subjacents a les polítiques socials i els conflictes sobre les necessitats socials.

1334:E05.20 - Comparar la lectura de les polítiques socials des de diferents ideologies presents en la realitat social d'Espanya i de Catalunya

1334:E05.21 - Distingir les polítiques socials subjacents a uns conflictes determinats.

1334:E08 - Avaluar les aportacions dels enfocaments sociològics a l'estudi de la cultura, l'educació, la interacció entre societat i medi ambient, la política social i el treball.

1334:E08.05 - Distingir els conceptes sociològics, així com els mètodes i les tècniques de recerca social comunament utilitzats per analitzar la política social.

1334:E08.06 - Relacionar els conceptes, els mètodes i les tècniques utilitzats per analitzar la política social amb els debats teòrics i metodològics generals.

1334:E09 - Analitzar problemes derivats de l'aplicació de polítiques públiques i de situacions de conflicte reconeixent la complexitat dels fenòmens socials i de les decisions polítiques que afecten la democràcia, els drets humans, la justícia social i el desenvolupament sostenible.

1334:E09.23 - Distingir els conceptes sociològics sobre la política social.

1334:E09.24 - Discriminar les explicacions de les desigualtats d'accés i impacte de les polítiques socials entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics que aquests actors donen per descomptades.

1334:T01 - Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.

1334:T01.00 - Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.

1334:T03 - Gestionar el propi temps: planificar l'estudi propi, gestionar la relació amb un tutor o tutora o un assessor o assessora, i establir i complir els terminis adequats per a un projecte de treball.

1334:T03.00 - Gestionar el propi temps: planificar l'estudi propi, gestionar la relació amb un tutor o tutora o un assessor o assessora, i establir i complir els terminis adequats per a un projecte de treball.

Continguts

PRIMERA PART: POLITICA SOCIAL

Professor: Pep Adelantado

Bloc I. Fonaments teòrics de la política social

1. ¿Què és la política social?

2. Política social i estructura social

Bloc II. Focus d'interès

3. Règims de benestar

4. Canvis sociopolítics i Estats del Benestar. Nous riscos socials

5. De l'Estat del Benestar Protector a l'Estat del Benestar Inversor

Bloc III. Origen i evolució de la política social i de l'Estat del Benestar a Espanya

6. L'Estat "Autoritari" del Benestar a Espanya
7. La política social a la Constitució i durant la transició
8. La profundització de les polítiques neoliberals
9. La política social a les Autonomies i a les Administracions locals

SEGONA PART: POLÍTIQUES FAMILIARS

Professor: Lluís Flaquer

Bloc I. Substrat de les polítiques familiars

1. Règims de producció, polítiques socials i models familiars
2. Diversitat familiar i igualtat d'oportunitats
3. Concepte i dimensions de les polítiques familiars

Bloc II. Instruments de les polítiques familiars

4. Polítiques de suport econòmic a les famílies
5. Llicències parentals
6. Atenció infantil i educació per a infants de 0-6 anys

Bloc III. Resultats de les polítiques familiars

7. Pautes de fecunditat
8. Benestar de la infància i equitat de gènere
9. Drets dels infants, mobilitat intergeneracional i sostenibilitat de l'Estat de benestar

TERCERA PART: POLÍTIQUES MIGRATÒRIES

Professora: Sònia Parella

Bloc I. Introducció a les migracions internacionals

1. Moviments poblacionals i migracions internacionals a l'actualitat. Causes de les migracions internacionals
2. Evolució dels fluxos migratoris a Espanya

Bloc II. Immigració, Polítiques públiques i Ciutadania

3. Polítiques de control de fluxos
4. Polítiques d'immigració, integració i reconeixement: debats, models i tendències a Europa
5. Participació política i ciutadania. Les polítiques de representació

Bloc III. Polítiques i Governabilitat des les Migracions. el Cas Espanyol

6. La gestió del benestar: polítiques socials sectorials amb voluntat redistributiva (educatives, sanitàries, d'habitatge, de gestió del mercat de treball, anti-discriminació laboral, etc.) i immigració.

7. Immigració, gènere i polítiques d'igualtat

8. El paper de les administracions locals en la implementació de polítiques socials. La gestió local del fet migratori

Metodologia

Activitats formatives

Activitat	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals i Seminaris a l'aula	105	4,2	
Tipus: Supervisades			
Tutories grupals i individuals	45	1,8	
Tipus: Autònomes			
Lectures, Treball en equip, Preparació de proves escrites	150	6	

Avaluació

Se superarà l'assignatura si la nota final de les diferents activitats d'avaluació assoleix com a mínim un 5. La nota mitjana de les tres proves escrites (individuals) i la resolució del cas ABP (grupal) han de tenir una nota mínima de 4 per tal de poder fer mitjana i superar el conjunt de l'assignatura.

Aquells estudiants que no assoleixin una nota mitjana de 4 a partir de la suma de les tres proves escrites, tindran l'opció de repetir només una de les tres proves el dia de l'avaluació de compensació.

Aquells estudiants que durant el curs hagin fet un seguiment adequat de l'assignatura i no superin l'avaluació grupal (nota de l'ABP inferior a 4), podran optar per l'avaluació de compensació i tornar a lliurar el treball. Els lliuraments presentats fora de termini no seran avaluats.

A l'acta d'avaluació tan sols tindran la qualificació de "no presentat" aquelles persones que no hagin fet les activitats d'avaluació corresponents al 50% de la nota.

PROGRAMACIÓ DE L'ASSIGNATURA. Grups 1 i 51

Data/tes	Activitat	Lloc	Material
12/09/2011	Presentació del curs	Aula	Campus Virtual
14/09/2011 a 09/11/2011	Classes magistrals i Seminaris Primera part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures

14/11/2011	Prova escrita Primera part	Aula	Apunts de classe i textos bàsics dossier lectures
16/11/2011 a 05/03/2012	Classes magistrals i Seminaris Segona part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures
16/11/2011	Publicació de les diferents opcions d'ABPs	Campus Virtual	Textos presentació casos ABP
19/12/2011	Presentació de les diferents opcions d'ABPs, configuració dels grups, assignació tutor/a i planificació seguiment tutorial	Aula	Textos presentació casos ABP
Del 19/12/2011 fins a final de curs	Cada tutor/a farà el seguiment dels grups que tingui assignats	Tutories	
20/02/2012	Presentació a cada tutor/a fitxes lectures cas ABP	Punt d'Informació	Textos presentació casos ABP
07/03/2012	Prova escrita Segona part	Aula	Apunts de classe i textos bàsics dossier lectures
12/03/2012 a 14/05/2012	Classes magistrals i Seminaris Tercera part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures
18/04/2012	Presentació a cada tutor/a esquema resolució cas ABP	Punt d'Informació	Seguiment tutorial i textos presentació casos ABP
16/05/2012	Prova escrita Tercera part	Aula	Apunts de classe i textos bàsics dossier lectures
06/06/2012	Lliurament ABP	Punt d'Informació	Seguiment tutorial i textos presentació casos ABP
25/06/2012	Recuperació prova escrita (només una). Segon lliurament ABP (per als qui no hagin superat el primer)	Aula. Punt d'Informació	

Activitats d'avaluació

Activitat	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Avaluació grupal (equips de tres persones): Lliurament informe resolució ABP	20%	0	0	1334:E01.24 , 1334:E01.25 , 1334:E02.16 , 1334:E01.26 , 1334:E05.19 , 1334:E05.21 , 1334:E08.06 , 1334:E09.24 , 1334:T03.00 , 1334:T01.00 , 1334:E09.23 , 1334:E08.05 , 1334:E05.20 , 1334:E02.18 , 1334:E02.17
Avaluació grupal (equips de tres persones): Seguiment tutorial resolució ABP	5%	0	0	1334:E01.24 , 1334:E01.25 , 1334:E02.16 , 1334:E01.26 , 1334:E05.19 , 1334:E05.21 , 1334:E08.06 , 1334:E09.24 , 1334:T03.00 , 1334:T01.00 , 1334:E09.23 , 1334:E08.05 , 1334:E05.20 , 1334:E02.18 , 1334:E02.17
Avaluació individual: Fitxes de totes les lectures bàsiques amb les idees principals (màxim 500 paraules), o mapa conceptual (esquema) i assistència durant el curs a les sessions programades a l'aula	15%	0	0	1334:E01.24 , 1334:T03.00 , 1334:T01.00 , 1334:E09.24 , 1334:E09.23 , 1334:E08.06 , 1334:E08.05 , 1334:E05.21 , 1334:E05.20 , 1334:E01.26 , 1334:E02.16 , 1334:E02.17 , 1334:E05.19 , 1334:E02.18 , 1334:E01.25
Avaluació individual: Tres proves escrites que avaluaràn l'adquisició de conceptes i coneixements bàsics referits als continguts de l'assignatura. proves escrites que avaluaràn l'adquisició de continguts bàsics de l'assignatura	60%	0	0	1334:E01.24 , 1334:E01.25 , 1334:E01.26 , 1334:E02.17 , 1334:E05.19 , 1334:E05.21 , 1334:E08.06 , 1334:E09.24 , 1334:T03.00 , 1334:T01.00 , 1334:E09.23 , 1334:E08.05 , 1334:E05.20 , 1334:E02.18 , 1334:E02.16

Bibliografia

PRIMERA PART: POLITICA SOCIAL

Lectures bàsiques:

(1) Adelantado, José (2005): Las Políticas Sociales. Universidad de Salamanca, campus.usal.es/~dpublico/areacp/.../6.2.laspoliticassociales.pdf

(2) Adelantado, J, Noguera, J.A., y Rambla, X. (2000): "El marco de análisis: Las relaciones complejas entre estructura social y políticas sociales"; en J. Adelantado (coord.): Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 23-61.

(3) Cachón, Lorenzo (1995): "Estado de Bienestar y capitalismo avanzado"; en J. Benedicto y M.L. Morán (edits.): Sociedad y política. Temas de sociología política. Madrid. Alianza. Págs. 189-223.

(4) Taylor-Gooby, Peter (2008): The New Welfare State Settlement in Europe. European Societies 10 (1): 3-24

(5) Rodríguez Cabrero, Gregorio (2009) "Transformaciones y efectos en las políticas sociales en España

desde la perspectiva de la inclusión social" en G. Jaraíz (coord.): Actuar ante la exclusión: Análisis, políticas y herramientas para la inclusión social. Ed. Cáritas Española, Madrid, pp. 57-85.

Lectures complementàries:

Adelantado, José y Calderón, Eduardo (2005): "Globalización y estados del bienestar: ¿respuestas semejantes a problemas parecidos?. Cuadernos de Relaciones Laborales. Vol. 23 núm. 2. Págs. 15-44.

Adelantado, José y Gomà, Ricard (2000): "El contexto: La reestructuración de los regímenes de bienestar europeos"; en J. Adelantado (coord.): Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 63-96.

Antón, Antonio (2009): "Debates sobre ideas de la izquierda" en A. Antón: Reestructuración del Estado de bienestar. Madrid. Talasa, Págs. 127-176

Beckfield, Jason (2006) "European integration and income inequality". Luxembourg Income Study. Working Paper No. 447

Clayton, Richard y Pontusson, Jonas (2006 {1998}) "El recorte del Estado de bienestar reconsiderado. Reducción de los derechos, reestructuración del sector público y tendencias desiguales en las sociedades capitalistas avanzadas". Zona Abierta 114/115. Págs. 43-119.

Esping-Andersen, Gösta (2000): Fundamentos sociales de las economías postindustriales. Barcelona. Ariel.

Esping-Andersen, Gösta y Palier, Bruno (2010): Los tres grandes retos del Estado del bienestar. Barcelona. Ariel.

Jepsen, Maria and Serrano, Amparo (2005) "The European Social Model: an exercise in deconstruction". Journal of European Social Policy. Vol 15 (3). Págs. 231-245

Korpi, Walter and Palme, Joakim (2003) "New Politics and Class Politics in the context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-95". American Political Science Review. Vol. 97(3). Págs. 425-446.

Moreno, Luis and Palier, Bruno (2005): "The Europeanisation of Welfare: Paradigm Shifts and Social Policy Reforms" en P. Taylor-Gooby (ed.): Ideas and Welfare State Reform in Western Europe. New York. Palgrave-Macmillan. Págs. 145-175.

Moreno, Luis y Rodríguez Cabrero, Gregorio (2007) "Política social y estado del bienestar" en M. Pérez Yruela (comp): La sociología en España. Madrid. CIS-Federación Española de Sociología. Págs. 645-666

Muñoz de Bustillo, Rafael (2000): "Retos y restricciones del Estado de Bienestar en el cambio de siglo" en R. Muñoz de Bustillo (ed): El Estado de Bienestar en el cambio de siglo. Madrid. Alianza. Págs. 50-108.

Pierson, Paul (2006 {2001}) "Sobrellevando la austeridad permanente. Reestructuración del Estado de bienestar en las democracias desarrolladas". Zona Abierta 114/115. Págs. 121-164.

Taylor-Gooby, Peter (2004): New Risks, New Welfare. The transformation of the European Welfare State. New York. Oxford University Press. Págs. 1-28.

SEGONA PART: POLÍTIQUES FAMILIARS

Lectures bàsiques:

(1) Lewis J. (2006). 'Introduction: Children in the Context of Changing Families and Welfare States'. A. J. Lewis (ed). *Children, Changing Families and Welfare States*. Cheltenham: Elgar. pp. 1-24.

(2) Pfau-Effinger, B. (2005). 'Welfare State Policies and the Development of Care Arrangements'. *European Societies* 7(2): 321-347.

(3) Flaquer, L. (2008). ['Diversitat familiar, benestar de la infància i cohesió social a Catalunya'](#). *Nota*

d'economia. Revista d'economia catalana i de sector públic. Núm. 91: 71-86. Barcelona: Departament d'Economia i finances, Generalitat de Catalunya.

(4) UNICEF (2005). 'Pobreza infantil en países ricos, 2005'. *Innocenti Report Card No.6*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

(5) Wall, K. & A. Escobedo (2009). 'Portugal and Spain: Two Pathways in Southern Europe'. A S. Kamerman and P. Moss (eds.) *The Politics of Parental Leave Policies: Children, Parenting, Gender and the Labour Market*. Bristol: The Policy Press.

Lectures complementàries:

Alberdi, Inés (1999). *La nueva familia española*. Madrid: Taurus.

Beck-Gernsheim, E. (2003). *La reinención de la familia*. Barcelona: Paidós

Flaquer L. and A. Escobedo (2009). 'The metamorphosis of Informal Work in Spain: Family Solidarity, Female Immigration, and Development of Social Rights'. In B. Pfau-Effinger, L. Flaquer and P. Jensen (eds.) *Formal and Informal Work: The Hidden Work Regime in Europe*. New York and London: Routledge. pp. 143-168.

Flaquer, L. (1998). *El destino de la familia*. Barcelona: Ariel.

Flaquer, L. (1999). *La estrella menguante del padre*. Barcelona: Ariel.

Flaquer, L. (2000). *Les polítiques familiars en una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació "la Caixa".

Flaquer, L. (2007a). '[Family change and child poverty in comparative perspective](#)'. Wellchi Working Paper Series 1/2007. Barcelona: Children's Well-being International Documentation Centre.

Flaquer, L. (2007b). '[How can we orientate the reform of childhood policies? Challenges, dilemmas and proposals](#)'. *Wellchi Working Paper Series*No. 8/2007. Barcelona: Children's Well-being International Documentation Centre.

Flaquer, L. (2009a). 'Coming in from the Cold: Single Parenthood as an Issue of Social Policy in Spain'. In Ursula von der Leyen and Vladimir Spidla (eds.). *Voneinander lernen- miteinander handeln: Aufgaben und Perspektiven der Europäischen Allianz für Familien*. Baden-Baden: Nomos. pp. 203-214.

Flaquer, L. (2009b). '[Les polítiques familiars a Catalunya](#)'. VIA 09 Valors, Idees, Actituds. Abril : 76-101.

Flaquer, L. (2009c). '[Les polítiques familiars a Europa: Tendències i reptes](#)'. Barcelona Societat: Revista de coneixement i anàlisi social. Núm 15. Barcelona societat. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. pp. 25-34.

Flaquer, L. and A. Garriga (2009). 'Marital disruption in Spain: Class selectivity and deterioration of economic conditions'. In H.-J. Andreß and D. Hummelsheim (eds). *When Marriage Ends: Economic and Social Consequences of Partnership Dissolution*. Cheltenham: Edward Elgar. pp. 178-210.

Flaquer, L., A. Escobedo y L. Navarro (2009). [El impacto de la maternidad y la paternidad en el empleo: Itinerarios laborales de madres y padres en hogares con menores de tres años. Análisis de cambios y discontinuidades a partir de la muestra continua de vidas laborales](#). Madrid: FIPROS.

Flaquer, L., E. Almeda y L. Navarro (2006). *Monoparentalitat i infància*. Barcelona: Fundació "la Caixa".

Furstenberg, Jr., F. F. (2003). 'Teenage Childbearing as a Public Issue and Private Concern'. *Annual Review of Sociology* 29: 23-39.

Iglesias de Ussel, J y G. Meil Landwerlin (2001). *La política familiar en España*. Barcelona: Ariel.

Segalen, M. (2004). *Antropología histórica de la familia*. Madrid: Taurus.

TERCERA PART: POLÍTIQUES MIGRATÒRIES

Lectures bàsiques:

- (1) CASTLES, S. (2004): "Por qué fracasan las políticas migratorias", *Migraciones* 15:147-184
- (2) CACHON, L. (2009): *La 'España inmigrante': marco discriminatorio, mercado de trabajo y políticas de integración* Barcelona: Anthropos (capítol per determinar)
- (3) RODRIGUEZ, D. (2007) "Inmigración y modelos de incorporación: contextos, claves del debate y tendencias de futuro (Prólogo)". A: John Biles, Ines Michalowski y Lara Winnemore, Políticas y modelos de acogida. Una mirada transatlántica: Canadá y Alemania, Francia y los Países Bajos, Barcelona: CIDOB. [http://www.cidob.org/es/publicaciones/documentos_cidob/migraciones/num_12_politicas_y_modelos_de_acogic]
- (4) ZAPATA-BARRERO, R. (2010) 'Managing Diversity in Spanish Society: A Practical Approach', *Journal of Intercultural Studies*, 31: 4, 383 - 402
- (5) BETTIO, F. et al. 2006. "Change in care regimes and female migration: the 'care drain' in the Mediterranean" *Journal of European Social Policy*, Vol. 16, No. 3, pp. 271-285

Lectures complementàries:

- Aja, E.; Diez, L. (coor.) (2005): *La regulació de la immigració a Europa*, Barcelona: Fundació "La CAIXA"
- Ambrosini, M. (1998). "Intereses ocultos: la incorporación de los inmigrantes en la economía informal". *Migraciones*, nº 8, pp. 111-153. Aragon Medina, J. (2009). Las políticas locales para la integración de los inmigrantes y la participación de los agentes locales. Madrid: Ed. Catarata.
- Arango, J. (2000) "Enfoques conceptuales y teóricos para explicar la migración" *International Social Science Journal*, nº 165, pp. 39-47.
- Aubarell, G. (ed.) (2003): *Perspectivas de la inmigración en España*, Barcelona: Icaria
- Bastida, P.; Rodríguez, C. (2010). *Nación, diversidad y género. Perspectivas críticas*. **Barcelona: Anthropos.**
- Bauböck, R. (ed.) (1994). *Transnational Citizenship*, Edward Elgar, London.
- Baumann, G. (2001): *El enigma multicultural: un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas*, Paidós, Barcelona.
- Benhabib, S. (2005): *Los derechos de los otros. Extranjeros, residentes y ciudadanos*, Gedisa, Barcelona.
- Bernhard, J. et al.: (2005) "Transnational, multi-local motherhood, Experiences of separation and reunification among Latin American families in Canada", CERIS WP nº 40. [<http://www.ryerson.ca/%7Ebernhard/documents/WorkingPaperSeries.pdf>]
- Bettio, F.; Villa, P.; Simonazzi, A. (2006). "Change in care regimes and female migration: the 'care drain' in the Mediterranean" *Journal of European Social Policy*, vol. 16, nº 3, p. 271-285
- Bustelo, M.; Lombardo, E. (2007) (eds.) *Políticas de igualdad en España y en Europa*. Madrid: Cátedra.
- Cachón, L. (2009) 'En la "España inmigrante": entre la fragilidad de los inmigrantes y las políticas de integración' Papeles del CEIC nº 45, [<http://www.identidadcolectiva.es/pdf/45.pdf>] Cachon, L.; Laparra, M. (2009): *Inmigración y políticas sociales* Barcelona: Ed. Bellaterra.
- Carrasco, S. (2008). "Segregació escolar i immigració: repensant plantejaments i alternatives". *Nous Horitzons*, nº 190, pp. 31-41
- De Lucas, J. (2007). "Repolitizar la ciudadanía". A: AA.VV. *La política de lo diverso. ¿Producción, reconocimiento o apropiación de lo intercultural?* (I Training Seminar de jóvenes investigadores en Dinámicas Interculturales). Barcelona: CIDOB.
- Domènech, M. (2008) "La gestió participativa de la migració a nivell local: els plans de ciutadania", *Nous*

Horizons, nº 190, pp. 104-109.

Escrivà, Mª A.; Skinner, E. (2008) "Domestic Work and Transnational Care Chains in Spain". A: H. Lutz (ed.) *Migration and Domestic Work. A European Perspective on a Global Theme*. Aldershot, Ashgate.

Escrivà, Mª A. (2004) *Securing care and welfare of dependants transnationally: Peruvians and Spaniards in Spain*. Working paper 404, the Oxford Institute of Ageing. (<http://www.ageing.ox.ac.uk/workingpapers.html>).

Guarnizo, L.E. (2007). "Aspectos económicos del vivir transnacional". A: Marina Ariza y Alejandro Portes (coord.) *El País Transnacional. Migración Mexicana y Cambio Social a través de la Frontera*. México DF: UNAM

Guibernau, M. (2009). *La identidad de las naciones*. Madrid: Ariel.

Hammar, T. (1990). *Democracy and the nation states: aliens, denizens and citizens in a world of international migration*, Avebury, Aldershot.

Herrera, G. (2008) "Mujeres ecuatorianas en el trabajo doméstico en España". A: Susana Novick (comp.), *Las migraciones en América Latina*. Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales - CLACSO, Buenos Aires.

Kofman, E. (2008). "Gendered Migrations, Livelihoods and Entitlements in Europe". En: N. Piper (ed.), *New Perspectives on Gender and Migration*. New York: Routledge.

Kymlicka, W. (1996). *Ciudadanía Multicultural*, Paidós, Barcelona.

López Sala; A.M^a. (2005). *Inmigrantes y Estados: la respuesta política ante la cuestión migratoria*, Barcelona: Ed. Anthropos

Malgesini, G. y Giménez, C. (1997). *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*, Madrid: La cueva del oso.

Massey, D. et al. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", *Population and Development Review*, 19, 3. Disponible una versió en castellà a :
<http://www.ccp.ucr.ac.cr/~icamacho/problemas/teorias%20sobre%20la%20migracion.pdf>

Pajares, M. (2005). *La integración ciudadana. Una perspectiva para la inmigración*, Barcelona: Icaria

Penninx, R. i Martiniello, M. (2006). "Procesos de integración y políticas locales: estado de la cuestión y algunas enseñanzas". *REIS*, Nº 116, pp. 123-156.
[<http://reis.metapress.com/content/u047r24q2r22v073/fulltext.pdf>]

Política y Sociedad. Monográfico nº. 45 "Políticas Migratorias en la España de las Autonomías", Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2008

Portes, A.; Dewind, J. (ed.) (2007). *Rethinking Migration. New Theoretical and Empirical Perspectives*. New York: Berghahn Books.

Ribas, N. (2003): *Una invitación a la sociología de las migraciones*, Barcelona: Eds. Bellaterra.

Ros, A. (coord.). (2003). *Interculturalitat. Bases antropològiques, socials i polítiques*. Barcelona: Pòrtic.

Sanahuja, R., Rendon, G. (2008). "El reagrupament familiar a la ciutat de Barcelona". [Barcelona Societat: revista d'informació i estudis socials](#), nº 15, pags. 108-124

Sassen, S. (2003): *Contra geografías de la globalización. Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*, Madrid: Traficantes de sueños.

Solé, C.; Flaquer, L. (eds.) (2005): *El uso de las políticas sociales por las mujeres inmigrantes*, Madrid: Instituto de la Mujer, col. Estudios, nr.90

Soysal, Y. 1994. *Limits of Citizenship. Migrants and Postnational Membership in Europe*, University of Chicago

Press, Chicago.

Suárez-Navaz, L., Maciá Pareja, R. y Moreno García, Á. (eds.) 2007. *Las luchas de los sin papeles y la extensión de la ciudadanía. Perspectivas críticas desde Europa y Estados Unidos*, Traficantes de Sueños, Madrid.

Terrones, A. 2008. "Immigració i habitatge: els canvis en les pautes d'exclusió residencial". *Nous Horitzons*, nº 190, pp. 42-47.

Tezanos, J.F. (2007) "Nuevas tendencias migratorias y sus efectos sociales y culturales en los países de recepción. Doce tesis sobre inmigración y exclusión social", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 117, pp. 11-34.

Zapata-Barrero, R. (2004). *Multiculturalidad e inmigración*. Madrid: Síntesis

Zapata-Barrero, R. (ed.) (2009). [Citizenship policies in the age of diversity. Europe at the crossroads](http://www.cidob.org/es/publicaciones/libros/monografias) Barcelona: Fundació CIDOB / Universitat Pompeu Fabra. [<http://www.cidob.org/es/publicaciones/libros/monografias>]

Zapata-Barrero, R. (ed.) (2010). *Diversidad y política cultural*. Barcelona: Icaria.